

MARTA KOLENDOWSKA-MATEJCZUK

KOMPENSATA PAŃSTWOWA DLA OFIAR PRZESTĘPSTW – KRYTYCZNA ANALIZA POLSKIEJ USTAWY KOMPENSACYJNEJ¹

Istotną cechą demokratycznego państwa prawnego, a także wyrazem jego siły jest skuteczna ochrona osób słabszych oraz tych, które z jakichkolwiek względów znalazły się w dramatycznym położeniu. Niewątpliwie do kategorii osób, które państwo powinno objąć szczególną ochroną, należą ofiary przestępstw. W tym duchu narodziła się idea kompensacji szkód ofiarom przestępstw – podnoszona zarówno przez organizacje międzynarodowe, przede wszystkim przez ONZ, jak i europejskie, w tym przez Radę Europę oraz Unię Europejską, by w końcu dać swój wyraz na poziomie prawa krajowego.

W aspekcie międzynarodowym wskazać chociażby należy Deklarację ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985 r.², natomiast wśród europejskich dokumentów, w obszarze poruszonej tematyki na uwagę zasługują: europejska Konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983 r.³; zalecenia Rady Europy nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym⁴, zalecenia Rady Europy nr R(87)21 w sprawie zapobiegania wiktyimizacji i pomocy dla ofiar przestępstw⁵ oraz unijna dyrektywa Rady nr 2004/80/WE z 29 kwietnia 2004 r. dotycząca kompensaty dla ofiar przestępstw, na mocy której zobowiązano państwa członkowskie do wprowadzenia publicznego systemu kompensacyjnego dla ofiar przestępstw umyślnych popełnionych z użyciem przemocy⁶.

Polska implementowała ww. dyrektywę UE, wprowadzając w życie ustawę z 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw⁷. Analiza funkcjonowania w praktyce tej ustawy uprawnia jed-

¹ Stan na dzień: 2 maja 2014 r.

² A/RES/40/34.

³ Opubl.: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/116.htm>.

⁴ Opubl.: http://ec.europa.eu/civiljustice/comp_crime_victim/docs/council_eur_rec_85_11_en.pdf.

⁵ Opubl.: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/victims/6041-6-ID3996-Victims%20%20Support%20and%20assistance.pdf>.

⁶ Dz. Urz. UE 2004, L 261/15.

⁷ Dz. U. 2005, Nr 169, poz. 1415 ze zm. W tym miejscu wskazać należy, że w dniu wejścia w życie ustawy (tj. 21 września 2005 r.) nosiła ona tytuł „O państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw umyślnych”, o czym szerzej poniżej.

nak do wniosków, że implementacja ta była jedynie pozorna, a Polska nie wypełniła nałożonych na nią obowiązków w zakresie zapewnienia skutecznych procedur przyznawania kompensaty ofiarom przestępstw.

Należałoby zatem postawić pytanie, jakie są główne przyczyny takiego stanu, a poza diagnozą wskazanego problemu, sformułować należałoby wnioski *de lege ferenda*, których uwzględnienie mogłyby doprowadzić do zmiany niekorzystnych dla ofiar przestępstw regulacji prawnych, te bowiem nie wypełniają swojej funkcji i czynią instytucję kompensaty fasadową. Przed przystąpieniem do próby udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie poczynić wypada kilka uwag o charakterze ogólnym.

Dyrektywa Rady nr 2004/80/WE dotycząca kompensaty dla ofiar przestępstw nie zawiera definicji „kompensaty państwowej”. Polska ustawa o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw, w słowniku pojęć, w art. 2 pkt 4 ustawy stanowi, że kompensatą jest „świadczanie pieniężne przyznawane osobie uprawnionej w trybie określonym w niniejszej ustawie”.

Posługując się definicjami słownikowymi, wskazać należy, że „kompensata; kompensacja” oznacza „wyrównywanie wzajemnych należności, pretensji, odszkodowanie z tytułu poniesionych wydatków, powetowanie strat, w ogóle braków [...] *biol. psych.* wyrównywanie uszkodzeń lub utraconych funkcji jakichś narządów silniejszym rozwojem narządów innych lub nie uszkodzonych części tego samego narządu; równoważenie uczucia własnej niższości przez wzmożone dążenie do uzyskania uznania [...]”⁸. Słowo „kompensować” oznacza „wyrównywać braki, należności, pretensje, szkody, straty; rekompensować, równoważyć, wynagradzać [...]”⁹.

Deklaracja ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985 r. w pkt 12 stanowi, że „Gdy nie jest w pełni możliwe uzyskanie wyrównania poniesionych strat od sprawcy lub z innych źródeł, Państwa powinny podejmować starania w celu zapewnienia finansowego wyrównania: (a) ofiarom, które doznały znaczącego zranienia ciała lub uszkodzenia zdrowia fizycznego bądź psychicznego w rezultacie popełnienia poważnych przestępstw; (b) rodzinom ofiar, w szczególności osobom pozostającym na utrzymaniu osób, które zmarły lub stały się fizycznie bądź psychicznie niesprawne w rezultacie stania się ofiarą przestępstwa”. Natomiast pkt 13 Deklaracji brzmi następująco: „należy wspierać powstawanie, rozwój i wzrost znaczenia funduszy państwowych na rzecz wyrównywania ofiarom przestępstw poniesionych strat. W sytuacjach gdy jest to potrzebne, mogą być w tym celu tworzone również inne fundusze, włączając w to środki obejmujące przypadki, gdy poniesionych strat nie jest w stanie wyrównać Państwo, którego ofiara jest obywatelem”. Jak podkreśla się w doktrynie, użyte w cyt. wyżej pkt 12 Deklaracji pojęcie „kompensacja” odnosi się do poprzedniego rozdziału „Restytucja”, jednakże

⁸ *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 3, Warszawa 1964, s. 878.

⁹ E. Sobol, *Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe*, Warszawa 1996, s. 575.

„pojęcie kompensacji jest pojęciem szerszym niż pojęcie restytucji. Mieści bowiem ono w sobie zarówno restytucję, jak też wszelkie inne rekompensaty za doznane krzywdy i cierpienia, jakie ofiara może w ogóle uzyskać” i początkowo wprowadzono rozróżnienie pojęcia restytucji i kompensacji, lecz „obecnie termin kompensacja odnosi się zarówno do restytucji od sprawcy, jak i kompensacji ze strony państwa i zawiera wszelkie możliwe kompensaty (odszkodowania), jakie pokrzywdzony może uzyskać ze wszystkich źródeł”¹⁰. Dodać również należy, że „kompensata państwowa zatem ma węższy zakres przedmiotowy aniżeli kompensata, którą ofiara może uzyskać od sprawcy przestępstwa. W tym ostatnim przypadku nie musi bowiem mieć charakteru pieniężnego. Może bowiem polegać na przywróceniu stanu poprzedniego. Wybór sposobu naprawienia szkody należy zaś w tym przypadku do pokrzywdzonego”¹¹.

Co istotne, system kompensacyjny ma charakter subsydiarny, co oznacza, że jest uruchamiany wówczas, kiedy uzyskanie kompensaty od sprawcy przestępstwa okazuje się niemożliwe, tj. np. w sytuacji gdy sprawca nie posiada koniecznych środków w celu uczynienia zadość orzeczeniu o odszkodowanie lub gdy sprawca nie został wykryty¹². Kompensata państwowa dla ofiar przestępstw jest zatem świadczeniem pieniężnym, służącym pokryciu szkód, jakie powstały wskutek popełnienia przestępstwa, wypłacanym z budżetu państwa uprawnionej ofierze przestępstwa, w sytuacji kiedy takiego świadczenia ofiara nie jest w stanie uzyskać od sprawcy przestępstwa.

Powołując się na powyższe, wskazać należy, że skutecznie działający system kompensacyjny stanowi istotne narzędzie pomocy ofiarom przestępstw, a także chroni ich godność w tak dramatycznej sytuacji, w jakiej się znalazły, przeciwdziałając jednocześnie ich wtórnej wiktymizacji. Zdając sobie sprawę z wagi i pożyteczności systemu kompensacyjnego, większość państw Europy Zachodniej wprowadziła taki system już w latach siedemdziesiątych XX w. Niestety, wśród tych państw nie było Polski, a luki prawnej w tym zakresie nie mogła wypełnić ani powołana do życia pod koniec 1985 r. Fundacja Pomocy Ofiarom Przestępstw, ani też takiej funkcji nie spełniał utworzony w 1974 r. Fundusz Pomocy Postpenitencjarnej (obecnie Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej)¹³. Ostatecznie pod presją obowiązku nałożonego przez Unię Europejską na mocy powołanej wyżej dyrektywy nr 2004/80/WE¹⁴, polski ustawodawca wprowadził do systemu krajowego państwowy system kompensacyjny.

¹⁰ L. Mazowiecka, *Państwowa kompensata dla ofiar przestępstw*, Warszawa 2012, s. 22 i 23.

¹¹ E. Bienkowska, L. Mazowiecka, *Komentarz do art. 2 ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw*, Lex 2011.

¹² Por. np. pkt 10 preambuły dyrektywy nr 2004/80/WE, pkt 12 Deklaracji ONZ 40/34.

¹³ Por. szerzej pkt 2 uzasadnienia projektu ustawy z 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw.

¹⁴ Implementacja dyrektywy musiała nastąpić najpóźniej do 1 stycznia 2006 r. (por. art. 18 ust. 1 dyrektywy).

Polska ustawa o kompensacie państwowej dla ofiar niektórych przestępstw¹⁵ zakłada w art. 3, że kompensata może być przyznana w kwocie pokrywającej wyłącznie:

- 1) utracone zarobki lub inne środki utrzymania,
- 2) koszty związane z leczeniem i rehabilitacją,
- 3) koszty pogrzebu – będące skutkiem popełnienia przestępstwa¹⁶, na skutek którego ofiara przestępstwa poniosła śmierć albo doznała naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia określonych w art. 156 § 1 lub art. 157 § 1 k.k.¹⁷

O subsydiarności systemu kompensacyjnego świadczy uregulowanie z art. 5 ustawy, zgodnie z którym kompensatę przyznaje się jedynie wówczas i w takiej wysokości, w jakiej osoba uprawniona nie może uzyskać pokrycia utraconych zarobków, innych środków utrzymania lub kosztów związanych z leczeniem, rehabilitacją czy pogrzebem od sprawcy lub sprawców przestępstwa, a także z tytułu ubezpieczenia, ze środków pomocy społecznej albo z innego źródła lub tytułu, niezależnie od tego, czy sprawca lub sprawcy przestępstwa zostali wykryci, oskarżeni lub skazani.

Uprawnionym do złożenia wniosku o kompensatę¹⁸ jest osoba poszkodowana lub osoba najbliższa dla niej¹⁹, mająca obywatelstwo polskie lub obywa-

¹⁵ Dalej jako: „ustawa o państwowej kompensacie” lub „ustawa”.

¹⁶ W czerwcu 2009 r. weszła w życie nowelizacja ustawy o państwowej kompensacie (ustawa nowelizująca z 3 kwietnia 2009 r., Dz. U. 2009, Nr 79, poz. 665), na mocy której rozszerzono katalog przestępstw również o te popełnione nieumyślnie. Do czasu wejścia w życie wspomnianej nowelizacji, ustawa o kompensacie dotyczyła wyłącznie szkód powstałych wskutek popełnienia przestępstw umyślnych. Rozszerzając katalog przestępstw i wychodząc poza przestępstwa umyślne, polski ustawodawca ustanowił korzystniejsze w tym zakresie przepisy, niż wymagała tego dyrektywa nr 2004/80/WE, która w art. 12 ust. 2 zobowiązała państwa członkowskie UE do zapewnienia w ich przepisach krajowych systemu kompensaty dla ofiar umyślnych przestępstw z użyciem przemocy popełnionych na ich terytoriach. Jednakże w myśl art. 17 dyrektywy nr 2004/80/WE, jej przepisy nie stanowią przeszkody dla państw członkowskich do wprowadzenia lub utrzymania przepisów korzystniejszych dla ofiar przestępstw lub wszelkich innych osób dotkniętych przestępstwami.

¹⁷ Chodzi zatem o sytuację, w których osoba fizyczna doznała ciężkiego uszczerbku na zdrowiu i innych naruszeń czynności ciała lub rozstroju zdrowia.

¹⁸ Wniosek o kompensatę składa się na formularzu i powinien zawierać takie dane, jak: imię, nazwisko, obywatelstwo i adres osoby uprawnionej; informację o stanie rodzinnym osoby uprawnionej; wskazanie daty i miejsca popełnienia przestępstwa stanowiącego podstawę ubiegania się o kompensatę i jego zwięzły opis, z podaniem skutków; informację o rodzaju i wysokości poniesionych kosztów oraz utraconych zarobków lub innych środków utrzymania; uprzedzenie o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia o niezyskaniu odszkodowania lub świadczenia z innych źródeł lub tytułów, o którym mowa w art. 5 ustawy; oświadczenie osoby uprawnionej, złożone pod rygorem odpowiedzialności karnej, o niezyskaniu odszkodowania lub świadczenia z innych źródeł lub tytułów, o którym mowa w art. 5 ustawy oraz oświadczenie osoby uprawnionej o znajomości obowiązków wynikających z art. 13 ustawy (traktującym o przypadkach, w których istnieje obowiązek zwrotu kompensaty). Wzór formularza znajduje się w załączniku do Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 7 września 2005 r. w sprawie wniosku o przyznanie kompensaty (Dz. U. 2005, Nr 177, poz. 1476).

¹⁹ Zgodnie z art. 2 pkt 2 ustawy „osobą najbliższą” jest małżonek lub osoba pozostająca z ofiarą we wspólnym pożyciu, wstępny, zstępny, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, jeżeli w czasie popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy, osoby te pozostawały na utrzymaniu ofiary, która poniosła śmierć na skutek przestępstwa. Jeżeli o kompensatę ubiega

telstwo innego państwa członkowskiego UE (art. 4 ustawy). Wniosek osoby uprawnionej podlega opłacie, która obecnie wynosi 40 zł. Do wniosku o kompensatę należy dołączyć odpisy odpowiednich orzeczeń wydanych w postępowaniu karnym, odpisy zaświadczeń lekarskich lub opinii biegłego dotyczących doznania przez ofiarę uszczerbku na zdrowiu oraz inne dokumenty potwierdzające informacje zawarte we wniosku (np. rachunki za leki, sprzęt rehabilitacyjny, specjalne jedzenie).

Wniosek o kompensatę może złożyć również prokurator okręgowy²⁰, który zgodnie z przepisami ustawy o państwowej kompensacie jest organem pomocniczym, na którego ustawa nakłada szereg obowiązków w zakresie postępowania o kompensatę. Zgodnie bowiem z art. 10 ust. 2 ustawy „organ pomocniczy w Rzeczypospolitej Polskiej udziela osobie uprawnionej niezbędnych informacji w zakresie możliwości i warunków ubiegania się o kompensatę przyznawaną przez organ orzekający w Rzeczypospolitej Polskiej, gdy przestępstwo zostało popełnione na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, udostępnia wzór formularza wniosku o przyznanie kompensaty oraz udziela, na żądanie osoby uprawnionej, ogólnej pomocy i informacji co do sposobu wypełnienia wniosku”. W myśl natomiast art. 10 ust. 3 ustawy „organ pomocniczy udziela osobie ubiegającej się o przyznanie kompensaty w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej niezbędnych informacji w zakresie możliwości i warunków ubiegania się o kompensatę przyznawaną przez organy orzekające w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej, gdy przestępstwo zostało popełnione na terytorium tych państw, udostępnia odpowiedni wzór formularza wniosku oraz udziela, na żądanie tej osoby, ogólnej pomocy i informacji co do sposobu wypełnienia wniosku”. Co istotne, wniosek o kompensatę składa się do organu orzekającego w terminie 2 lat od dnia popełnienia przestępstwa, pod rygorem wygaśnięcia uprawnienia do żądania kompensaty (art. 8 ust. 5 ustawy).

Organem właściwym w sprawach o przyznanie kompensaty jest sąd rejonowy²¹ miejsca zamieszkania osoby uprawnionej²², który stosuje przepisy postępowania cywilnego nieprocesowego. Uczestnikiem postępowania jest obok osoby uprawnionej prokurator.

Ustawa o państwowej kompensacie zawiera w art. 6 górną granicę, jakiej przyznana kompensata nie może przekroczyć, limitując ją do kwoty 12 000 zł.

Kompensatę przyznaje się, jeżeli wszczęto postępowanie karne albo odmówiono jego wszczęcia z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 4, 5, 8, 10 i 11 k.p.k. (por. art. 7 ust. 1 ustawy). Jednakże jeżeli postępowanie zostało

się osoba najbliższa, dołącza do wniosku dokumenty potwierdzające fakt pozostawania w czasie popełnienia przestępstwa stanowiącego podstawę wniosku na utrzymaniu ofiary, która na skutek tego przestępstwa poniosła śmierć (art. 9 ust. 3).

²⁰ W którego okręgu osoba uprawniona ma miejsce zamieszkania lub pobytu.

²¹ Czynności w sprawach o przyznanie kompensaty mogą wykonywać także referendarze sądowni, a na ich orzeczenia przysługuje skarga do sądu.

²² Jeżeli nie można ustalić miejsca zamieszkania osoby uprawnionej, właściwy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo, a jeżeli i takiego sądu nie można ustalić, to właściwym sądem jest sąd właściwy dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy.

wszczęte, a następnie umorzone z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1, 2, 3, 7 i 9 k.p.k., bądź wydano wyrok uniewinniający z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., to wówczas kompensata nie przysługuje, a zasądzoną – należy zwrócić²³.

Kompensata wypłacana jest ze środków budżetu państwa²⁴ przez sąd rejonowy, który wydał orzeczenie o przyznaniu kompensaty, w terminie miesiąca od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. Od orzeczenia w przedmiocie kompensaty przysługuje na zasadach ogólnych apelacja²⁵, natomiast zgodnie z art. 11 ustawy skarga kasacyjna nie przysługuje.

Ustawa o państwowej kompensacie w rozdziale 3²⁶ reguluje z kolei zasady współpracy organów pomocniczych i organów orzekających w Polsce z organami pomocniczymi i organami orzekającymi w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej, które mają warunkować dostęp do kompensaty w sytuacjach transgranicznych²⁷.

Jak zakładali ustawodawcy, wprowadzając w życie ustawę o kompensacie państwowej, w skali roku, łącznie o taką kompensatę mogłoby występować nawet ok. 12 800 osób pokrzywdzonych, dlatego też w budżecie państwa na poczet przyszłych kompensat zabezpieczono kwotę ok. 70 mln zł rocznie²⁸. Badania nad ustawą o państwowej kompensacie ukazują, że prognozy zakładane przez ustawodawcę zupełnie się nie sprawdziły, co bynajmniej nie świadczy o tym, że w Polsce nie odnotowano zdarzeń, które kwalifikowałyby do uruchomienia procedury z ustawy o państwowej kompensacie, lecz statystyki te demaskują liczne mankamenty polskiej ustawy, które wprost przekładają się na jej niewykorzystanie w praktyce. W okresie od 1 lipca 2005 r. do 31 grudnia 2009 r. złożonych zostało bowiem 481 wniosków o przyznanie kompensaty, a średniorocznie w wymienionym okresie sądy rozpatrywały zaledwie 96 wniosków o przyznanie kompensaty, w tym w ok. 30 sprawach przyznawały kompensatę. Jak wskazują badania, suma wszystkich zasądzonych kompensat wyniosła zaledwie 0,2% przewidywanej sumy²⁹.

²³ Niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia o umorzeniu postępowania karnego bądź wyroku uniewinniającego prokurator zawiadamia osobę, której przyznano kompensatę, o obowiązku zwrotu kompensaty w terminie 30 dni od dnia otrzymania zawiadomienia. Kompensatę należy zwrócić organowi, który wydał orzeczenie o przyznaniu kompensaty. Natomiast jeżeli osoba wezwana nie zwróci kompensaty w przypisanym terminie, to Skarbowi Państwa przysługuje w stosunku do tej osoby roszczenie o zwrot kompensaty (por. art. 13 ust. 2 i 3 ustawy).

²⁴ W razie przyznania osobie uprawnionej kompensaty Skarb Państwa ma roszczenie zwrotne do sprawcy lub sprawców przestępstwa, wskutek popełnienia którego ofiara doznała szkód. Sprawcy ponoszą odpowiedzialność solidarną z tytułu roszczenia zwrotnego na rzecz Skarbu Państwa (por. art. 14 ustawy).

²⁵ Por. art. 518 w zw. z art. 369 k.p.c.

²⁶ Artykuły od 15 do 22 ustawy.

²⁷ Por. również rozdz. I dyrektywy nr 2004/80/WE.

²⁸ Por. i szerzej pkt 9 uzasadnienia projektu ustawy z 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw.

²⁹ L. Mazowiecka, *Wyniki badań nad funkcjonowaniem ustawy o kompensacie państwowej*, w: L. Mazowiecka (red.), *Kompensata państwowa dla ofiar przestępstw w Polsce. Teraźniejszość i przeszłość*, Warszawa 2013, s. 59 i 60. Por. wystąpienie RPO do Ministra Sprawiedliwości z 3 lipca 2012 r. (RPO-703014-II/12/MK). Zob. też I. Lipowicz, *Stan ochrony praw człowieka*

Ustawa o państwowej kompensacie spotkała się z szeroką krytyką zarówno doktryny³⁰, jak również Rzecznika Praw Obywatelskich³¹, który dokonując analizy poszczególnych przepisów ustawy, a także opierając się na badaniach nad tą ustawą przeprowadzonych przez dr Lidie Mazowiecką³², wystosował kilka wystąpień o charakterze generalnym, w których postulował jak najszybszą nowelizację tej ustawy.

Analiza wypowiedzi poszczególnych autorów na temat tej problematyki, wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich, a także samej ustawy pozwala dojść do wniosku, że znakomita większość przepisów ustawy wymaga nowelizacji. Krytycznie należy ocenić zarówno sam tryb postępowania o kompensatę, jak też poszczególne jej uregulowania podmiotowo-przedmiotowe. Do najważniejszych zarzutów formułowanych względem ustawy o państwowej kompensacie³³ zaliczyć, w moim przekonaniu, należy:

1. Zbyt krótki termin na złożenie wniosku o kompensatę³⁴. Jak wskazano powyżej, termin ten wynosi 2 lata i zaczyna swój bieg od dnia popełnienia przestępstwa. W wielu przypadkach termin ten może okazać się zbyt krótki na złożenie wniosku o kompensatę przez osobę uprawnioną, zwłaszcza jeśli zważyć, że ofiary przestępstw w okresie po popełnieniu przestępstwa znajdują się nie tylko w ciężkim stanie psychicznym, ale też częstokroć ich stan fizyczny wyklucza jakiegokolwiek działania prawne. Termin na złożenie wniosku o kompensatę jest terminem prekluzyjnym, co powoduje, że uchybienie terminowi powoduje wygaśnięcie uprawnienia do żądania kompensaty. Może się ponadto zdarzyć tak, że niektóre ujemne następstwa przestępstwa wystąpią po upływie ww. terminu, czego postanowienia ustawy o kompensacie

z perspektywy Rzecznika Praw Obywatelskich, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 76, 2014, z. 2, s. 132-136 (przyp. red.).

³⁰ Por. E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, op. cit.; L. Mazowiecka, *Państwowa kompensata...*; L. Mazowiecka, *Wyniki badań...*; E. Bieńkowska, C. Kulesza, *Państwowa kompensata dla ofiar przestępstw. Geneza, znaczenie i standardy kształtowania instytucji*, w: L. Mazowiecka (red.), *Kompensata państwowa dla ofiar przestępstw w Polsce. Teraźniejszość i przyszłość*, Warszawa 2013; A. Muszyńska, *Naprawienie szkody na tle zarysu dyskusji o publicznym funduszu kompensacyjnym dla ofiar przestępstw*, w: *Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem*, Oficyna 2010; R. Giętkowski, *Kilka uwag na temat koncepcji publicznego funduszu kompensacyjnego dla ofiar przestępstw*, „Palestra” 2006, z. 3-4; M. Arciszewski, *Kompensata dla ofiar przestępstw*, „Prawo i Podatki Unii Europejskiej” 2006, nr 2; M. Nielączna, *Kompensata państwowa dla ofiar przestępstw w Polsce. Prawo a praktyka. Raport z monitoringu działania ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw umyślnych*, <http://interwencjaprawna.pl/docs/ARE-307-kompensata-dla-ofiar-przestepstw.pdf> i wnioski tam prezentowane.

³¹ Por. wystąpienia RPO do Ministra Sprawiedliwości (RPO-703014-II/12/MK) oraz do Prezydenta RP, Marszałka Sejmu i Senatu, przewodniczących wszystkich klubów poselskich i Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji (II.518.15.2014.MK), <http://www.rpo.gov.pl/pl/wystapienia-generalne>, o czym szerzej również poniżej. Projekty tych wystąpień sporządziła autorka niniejszej publikacji.

³² Badania opublikowane w: L. Mazowiecka, *Państwowa kompensata...*; eadem, *Wyniki badań...*, passim.

³³ Zarzutów do ustawy jest więcej, autorka przytacza jej zdaniem najważniejsze.

³⁴ Por. i szerzej wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z 26 marca 2014 r. do Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP, sygn. II.518.15.2014.MK; projekt opracowała autorka niniejszej publikacji; publ.http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/komisje/2014/kpepp/materialy/kompenodp.pdf.

nie uwzględniają. Powyższe niekorzystne rozwiązania dla ofiar przestępstw wydają się dyskryminujące, jeśli porównać je z terminami wynikającymi z art. 442¹ k.c. Zgodnie z § 1 powołanego przepisu roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia, jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Natomiast zgodnie z jego § 2, jeżeli szkoda wynikła ze zbrodni lub występku, to roszczenie o naprawienie szkody ulega przedawnieniu z upływem lat dwudziestu od dnia popełnienia przestępstwa bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia³⁵.

2. Brak taryfikatora przyznawanych kompensat³⁶. Rozwiązania obecnie obowiązującej ustawy nie zawierają „widełek”, które wskazywałyby granice możliwej kompensaty za poszczególne skutki przestępstw. Brak rozwiązań w tych zakresie powoduje rozbieżności w linii orzeczniczej, które – w moim przekonaniu – nie mogą się już mieścić w ramach tzw. swobody orzekania przez sądy, a powodują dowolność w orzekaniu wysokości kompensaty. Ustawa nie wskazuje również dolnej granicy możliwej kompensaty. Jak ukazują badania prowadzone nad ustawą, za takie same skutki przestępstw orzekane były zarówno minimalne kwoty kompensat (które często przekraczały koszty postępowania o kompensatę, mimo że strony przedstawiały rachunki za leczenie znacznie przekraczające przyznaną kwotę), jak i maksymalne kwoty³⁷.

3. Zbyt niską górną kwotę możliwej kompensaty³⁸. Ustawa przewiduje kaptur finansowy możliwej kompensaty, ustalając go do kwoty 12 000 zł. W przypadku ciężkich następstw przestępstw, kwota ta może okazać się nie tylko niewystarczającą na pokrycie np. kosztów leczenia, czy rehabilitacji, ale też stanowić może jedynie kroplę w morzu potrzeb osoby poszkodowanej i tym samym ofiara przestępstwa zostaje bez należytej pomocy ze strony państwa.

4. Brak systemu zaliczek³⁹. Obecne rozwiązania prawne w zakresie kompensaty nie przewidują możliwości wypłaty ofiarom przestępstw zaliczki na pokrycie kosztów związanych z usuwaniem szkód powstałych wskutek przestępstwa np. kosztów leczenia, co skutkuje tym, że ustawa ta wyraźnie preferuje osoby zamożne, albowiem brak możliwości ubiegania się przez ofiarę

³⁵ Co istotne, w razie wyrządzenia szkody na osobie przedawnienie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia (§ 3 art. 442¹ k.c.), a przedawnienie roszczeń osoby małoletniej o naprawienie szkody na osobie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat dwóch od uzyskania przez nią pełnoletności (§ 4 art. 442¹ k.c.).

³⁶ Por. wystąpienie RPO do Ministra Sprawiedliwości z 3 lipca 2012 r.; RPO-703014-II/12/MK; projekt pisma opracowała autorka niniejszej publikacji.

³⁷ Por. L. Mazowiecka, *Wyniki badań...*, s. 64-65.

³⁸ Por. wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z 26 marca 2014 r. do Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP, sygn. II.518.15.2014.MK; projekt pisma opracowała autorka niniejszej publikacji.

³⁹ Por. wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z 26 marca 2014 r. do Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP, sygn. II.518.15.2014.MK; projekt pisma opracowała autorka niniejszej publikacji.

przestępstwa o taką zaliczkę, przy jednoczesnym uzależnieniu przyznania kompensaty i jej wysokości od poniesionych wcześniej i udokumentowanych wydatków⁴⁰, wbrew idei systemu kompensacyjnego, wyklucza *de facto* w wielu sytuacjach możliwość przyznania kompensaty osobom, które nie są w stanie z własnej kieszeni pokryć tych kosztów.

5. Uzależnienie możliwości ubiegania się o kompensatę od posiadania obywatelstwa (polskiego lub innego państwa członkowskiego UE), a nie miejsca stałego zamieszkania, co jawi się jako sprzeczne z dyrektywą nr 2004/80/WE i dyskryminuje ofiary przestępstw jedynie ze względu na posiadane przez nich obywatelstwo⁴¹.

6. Sprzeczność art. 5 i art. 7 ustawy o państwowej kompensacie. Zgodnie z art. 5 ustawy kompensatę przyznaje się niezależnie od tego, czy sprawca lub sprawcy przestępstwa zostali wykryci, oskarżeni lub skazani. Jednakże w myśl art. 7 ust. 2 ustawy kompensaty nie przyznaje się, mimo wszczęcia postępowania karnego, jeżeli zostało ono następnie umorzone z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1, 2, 3, 7 i 9 k.p.k. bądź wydano wyrok uniewinniający z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. Zgodnie natomiast z art. 13 ust. 1 ustawy osoba, której przyznano kompensatę, jest obowiązana ją zwrócić, jeżeli umorzono postępowanie karne z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1, 2, 3, 7 i 9 k.p.k. bądź wydano wyrok uniewinniający z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. Powyższe uregulowanie, sprzeczne z dyrektywą nr 2004/80/WE, powoduje, że kompensata nie przysługuje, jeśli np. sprawca przestępstwa był niepoczytalny, co jest nie do pogodzenia z konstytucyjną zasadą sprawiedliwości społecznej, którą musi urzeczywistniać demokratyczne państwo prawa⁴². Jak podkreśla się w doktrynie, oczywiste jest, że wydanie wyroku uniewinniającego nie oznacza, że nie doszło do popełnienia przestępstwa, czy że umorzenie postępowania w sytuacji, kiedy np. sprawca okaże się niepoczytalny, nie oznacza, że nie doszło do popełnienia czynu zabronionego. „Jeśli zatem wyklucza się możliwość uzyskania kompensaty z powodu okoliczności ściśle związanych tylko ze sprawcą, to trudno powstrzymać się od wniosku, że ustawodawca dążył za wszelką cenę – w tym także kosztem uzasadnionego zarzucenia mu dopuszczenia się dyskryminowania pewnych osób w dostępie do kompensaty – do jak najszerzego ograniczenia kręgu osób uprawnionych do tego świadczenia”⁴³. W doktrynie zgłaszane były postulaty, by w ustawie posłużyć się pojęciem czynu zabronionego (a nie przestępstwa), którego definicję zawiera art. 115 § 1 k.k., co spowodowałoby, że ustawa „stałaby się zgodna ze standardami międzynarodowymi, które nie przewidują żadnych ograniczeń w dostępie do kompensaty dla ofiar przestępstw w zależności od tego, kim jest sprawca i jakie elementy charakteryzują jego zachowanie. W szczególności chodzi o możliwość przypisania mu winy lub jej brak”⁴⁴.

⁴⁰ Por. i szerzej L. Mazowiecka, *Wyniki badań...*, s. 65.

⁴¹ E. Bienkowska, C. Kulesza, op. cit., s. 44.

⁴² Por. art. 2 Konstytucji RP.

⁴³ E. Bienkowska, C. Kulesza, op. cit., s. 47.

⁴⁴ E. Bienkowska, L. Mazowiecka, op. cit.

7. Brak możliwości złożenia wniosku o przyznanie kompensaty przez osobę najbliższą w sytuacji, gdy ofiara przestępstwa, ze względu na doznane skutki nie jest w stanie samodzielnie działać bez konieczności ubezwłasnowolnienia jej⁴⁵. Dysfunkcje organizmu, jakie pojawiają się wskutek np. ciężkiego pobicia, mogą przecież trwać kilka miesięcy bądź lat, by następnie ustąpić. Osoba taka zazwyczaj nie jest w stanie dbać o swoje interesy prawne, a z uwagi na krótki termin do złożenia wniosku o kompensatę zachodzi wówczas konieczność działania za taką osobę przez osoby najbliższe. Konieczność ubezwłasnowolnienia ofiary przestępstwa w takiej sytuacji jest dodatkowo traumatyczna dla jej rodziny i częstokroć może w ogóle powodować rezygnację z ubiegania się o należną kompensatę.

8. Kosztowny i czasochłonny tryb przyznawania kompensaty państwowej. Jak wskazuje to Rzecznik Praw Obywatelskich, należałoby rozważyć, czy nie mniej uciążliwym dla obywateli, tańszym i szybszym trybem przyznawania kompensaty byłby tryb administracyjny, w którym odpowiedni organ administracyjny mógłby przyznawać kompensatę państwową w formie decyzji⁴⁶. Jak podkreśla się również w doktrynie, postępowanie cywilne w zakresie postępowania odszkodowawczego – po pierwsze – opiera się na zasadzie winy, a po drugie – generuje koszty dla ofiar przestępstw⁴⁷. Ponadto postępowania o przyznanie kompensaty są przewlekłe (średni czas ich trwania to 7,5 miesiąca), a także w obecnie obowiązującej ustawie niejasna i nietypowa jest rola prokuratora jako organu pomocniczego⁴⁸.

9. Brak wskazania w ustawie organu orzekającego w sytuacjach transgranicznych. O ile bowiem organem orzekającym w sprawie kompensaty, zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o państwowej kompensacie, jest sąd rejonowy miejsca zamieszkania osoby uprawnionej, to w sytuacji, kiedy przestępstwo zostało popełnione na terytorium RP wobec osoby, która ma miejsce stałego zamieszkania w innym państwie członkowskim, trudno w przepisach ustawy odnaleźć przepis, który ustanawiałby organ właściwy do orzekania w sytuacjach transgranicznych. W rozdziale 3 ustawy, regulującym postępowania w sprawach transgranicznych, mowa jedynie w art. 18 o „organie orzekającym w Rzeczypospolitej Polskiej” bez wskazania konkretnie, jaki to ma być organ⁴⁹.

Krytyczna ocena polskiej ustawy kompensacyjnej musi niestety implikować nieprawidłowości w stosowaniu jej w praktyce. Ponadto wysoce niedoskonale prawo częstokroć uniemożliwia organom je stosującym podejmowanie decyzji w duchu zasady sprawiedliwości społecznej. Dodatkowo badania nad tą ustawą ujawniły bulwersujące przypadki, kiedy to sąd zobowiązywał ofiarę

⁴⁵ Por. L. Mazowiecka, *Wyniki badań...*, s. 63-64.

⁴⁶ Por. wystąpienie RPO do Ministra Sprawiedliwości z 3 lipca 2012 r.; RPO-703014-II/12/MK; projekt pisma opracowała autorka niniejszej publikacji.

⁴⁷ E. Bieńkowska, C. Kulesza, op. cit., s. 47.

⁴⁸ Por. i szerzej: L. Mazowiecka, *Wyniki badań...*, s. 64 i 66.

⁴⁹ Por. i szerzej: E. Bieńkowska, C. Kulesza, op. cit., s. 44 i 45.

do ustalenia danych personalnych, adresów i stanu majątkowego sprawców przestępstwa; gdy uczestnikami postępowania, wbrew przepisom ustawy, byli sprawcy przestępstwa, którzy w postępowaniu korzystali z pomocy adwokata jako swojego pełnomocnika, podczas gdy sąd odmawiał przydzielenia pełnomocnika ofierze lub odmawiał ofierze przestępstwa zwolnienia z kosztów postępowania, uzasadniając, że jej dochody w wysokości 300-800 zł powinny wystarczyć na systematyczne oszczędzanie na koszty sądowe⁵⁰.

Pomimo wieloletniej krytyki polskiej ustawy kompensacyjnej, a także publikowania badań, z których jednoznacznie wynikało, że ustawa ta jest martwa i bezsprzecznie krzywdząca dla ofiar przestępstw, nie została ona do tej pory zmieniona, co może dziwić, zwłaszcza że na poczet wypłat tytułem kompensaty, jak wskazano powyżej, zabezpieczono w budżecie państwa kwotę 70 mln zł rocznie. Przyczyną braku działań zmierzających do nowelizacji tej ustawy nie wydają się zatem kwestie natury finansowej. Wprawdzie wskazać należy, że były podejmowane próby nowelizacji tej niefunkcjonującej w praktyce ustawy. Egzemplifikacją są przygotowane projekty w V i VI kadencji Sejmu RP (odpowiednio Druk nr 1841 i Druk nr 402), jednakże nie zostały one uchwalone, przy czym i tak nie stanowiły one – w moim przekonaniu – odpowiedzi na najpoważniejsze zarzuty formułowane względem polskiej ustawy kompensacyjnej. W tym miejscu wskazać dla przykładu należy, że projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw umyślnych oraz niektórych innych ustaw (Druk 402) przewidywał jedynie kilka zmian ustawy o państwowej kompensacie (art. 7 pkt 1-9 projektu), z których – w moim przekonaniu – jedynie zmiana dotycząca organu właściwego w sprawach o przyznanie kompensaty stanowiła odpowiedź na formułowane w stosunku do ustawy o kompensacie zarzuty. Projekt przewidywał bowiem (w art. 7 pkt 1) zmianę art. 8 ust. 1 ustawy o państwowej kompensacie, m.in. przez ustanowienie organem właściwym w sprawach o przyznanie kompensaty – prezesa sądu okręgowego, w którego okręgu popełniono przestępstwo. Niezrozumiała, moim zdaniem, była jednak propozycja, by w postępowaniu przed organem orzekającym (czyli prezesem sądu okręgowego) w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosować przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

Odnotować wreszcie wypada, że Rzecznik Praw Obywatelskich kilkakrotnie apelował do Ministra Sprawiedliwości o pilną nowelizację ustawy o państwowej kompensacie, podkreślając jednocześnie, że ilość i waga zarzutów do obowiązującej ustawy powinna skłaniać do uregulowania tej instytucji zupełnie nową ustawą⁵¹, jednakże pomimo zapewnień Ministerstwa Sprawiedli-

⁵⁰ L. Mazowiecka, *Państwowa kompensata...*, s. 321 i 323.

⁵¹ Por. wystąpienia RPO do Ministra Sprawiedliwości z 3 lipca 2012 r.; z 26 listopada 2013 r. i z 18 sierpnia 2013 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował również w tym przedmiocie 25 lutego 2014 r. wystąpienia o charakterze generalnym do Prezydenta RP, Marszałka Sejmu i Senatu oraz przewodniczących wszystkich klubów poselskich (pisma w sprawie RPO-703014-II/12/MK; projekty pism sporządziła autorka niniejszej publikacji). Ponadto w tym miejscu podkreślić należy, że Rzecznik Praw Obywatelskich obecnej kadencji – prof. Irena Lipowicz, poza kierowaniem wystąpień o charakterze generalnym do poszczególnych organów państwowych,

wości o woli nowelizacji ustawy o kompensacie i trwających w tym zakresie wstępnych pracach, taka nie nastąpiła.

Pewną nadzieją na zmianę niekorzystnego w tym zakresie porządku prawnego jest podjęcie – na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich – prac nad zmianą ustawy o państwowej kompensacie przez Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP, która na posiedzeniu 23 kwietnia 2014 r. rozpatrzyła wskazany przez Rzecznika Praw Obywatelskich problem dotyczący kompensaty państwowej⁵², podjęła dalsze działania w tej sprawie oraz dopuściła informację prawną w zakresie tej problematyki przygotowaną przez Biuro Legislacyjne Kancelarii Senatu⁵³, w której wskazano, że Senat powinien z aprobatą odnieść się do przedstawionych przez Rzecznika zagadnień.

Oczekując zatem na efekty prac Senatu⁵⁴, w konkluzji *de lege ferenda* wskazać należy, że nowelizacja ustawy o państwowej kompensacie musi nastąpić pilnie i w moim przekonaniu nie powinno w niej zabraknąć rozwiązań w zakresie:

– wydłużenia terminu na złożenie wniosku o kompensatę, który powinien zmienić swój charakter na termin przedawnienia;

– wprowadzenia taryfikatora, z dolną i górną granicą kompensaty, w którym określone byłyby „widelki” wysokości kompensaty uwzględniające możliwe skutki przestępstw, w tym te najdolegliwsze (ciężkie skutki), gdzie górna granica powinna być podniesiona w stosunku do obecnie obowiązującej⁵⁵;

– wprowadzenia systemu zaliczek, tak by osoby poszkodowane mogły zacząć proces leczenia i rehabilitacji najszybciej jak to możliwe, bez względu na ich status majątkowy, nie czekając na zakończenie postępowania o przyznanie kompensaty⁵⁶;

– uzależnienia możliwość ubiegania się o kompensatę, zgodnie z postanowieniami dyrektywy 2004/80/WE⁵⁷, nie od posiadania obywatelstwa, lecz od miejsca stałego zamieszkania w państwie członkowskim UE;

– wyeliminowania sprzeczności pomiędzy art. 5 i art. 7 ustawy o państwowej kompensacie, tak by zasada sprawiedliwości społecznej została urze-

wielokrotnie publicznie apelowała o zmianę tej niekorzystnej ustawy. Apelle takie wygłaszane były zarówno w mediach (por. np. program publicystyczny „Reguły gry” wyemitowany 23 lutego 2014 r. <http://vod.tvp.pl/audycje/publicystyka/reguly-gry/wideo/23022014/13864896>), jak i na konferencjach naukowych, w tym odbywających się w ramach „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem” (np. podczas ostatniej z tego cyklu konferencji, która odbyła się w siedzibie Trybunału Konstytucyjnego 24 lutego 2014 r.).

⁵² Zob. <http://senat.gov.pl/prace/komisje-senackie/plan-posiedzen-komisji/kwietnia23/>.

⁵³ Informacja z 6 lutego 2014 r., BL-112-4-RPO/14, publ. http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/komisje/2014/kcpep/materialy/pos173p4.pdf.

⁵⁴ Mając jednocześnie nadzieję, że zakończą się one efektem w postaci tak długo oczekiwanej nowelizacji, mimo że zakończenia kadencji Senatu pozostało relatywnie niewiele czasu.

⁵⁵ Zwłaszcza że możliwości budżetowe państwa pozwalają na taki zabieg, skoro – jak zostało to wskazane powyżej – rocznie na kompensatę zaplanowano w budżecie około 70 ml zł, a obecnie nawet 1% tej kwoty nie jest wykorzystany przez ofiary przestępstw.

⁵⁶ Z jednoczesnymi odpowiednimi rozwiązaniami w przedmiocie obowiązku zwrotu zaliczki, jeśli sąd uznałby, że kompensata się nie należy.

⁵⁷ Por. art. 1 dyrektywy.

czywistniona w postępowaniu o kompensatę państwową przez odpowiednią zmianę art. 7 ust. 2 ustawy;

– zagwarantowania członkom rodziny ofiary przestępstwa⁵⁸ prawa do złożenia wniosku o kompensatę w sytuacji, kiedy uprawniony wskutek następstw przestępstwa nie może tego sam dokonać, bez jednoczesnej konieczności ubezwłasnowolnienia takiej osoby, w celu dokonania za nią stosownych czynności;

– usprawnienia i przyspieszenia postępowania o przyznanie kompensaty, np. przez wprowadzenie do ustawy o państwowej kompensacie krótkiego terminu na rozpoznanie wniosku o kompensatę;

– precyzyjnego określenia, jaki organ jest uprawniony do orzekania w sprawach kompensaty w sytuacjach transgranicznych.

Tolerowanie obowiązującego stanu prawnego w zakresie poruszonej problematyki oznacza, że Państwo Polskie nie tylko nie wypełnia nałożonych na nie obowiązków w ramach członkostwa w Unii Europejskiej (pozornie implementując dyrektywę nr 2004/80/WE, o czym była mowa powyżej), ale co pewnie istotniejsze, narusza prawa ofiar przestępstw, odbierając im częstokroć poczucie godności, doprowadzając tym samym do ich wtórnej wiktyimizacji, co nie może dłużej ostać się w demokratycznym państwie prawa.

dr Marta Kolendowska-Matejczuk

Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Warszawie

mkolendowska@ewspa.edu.pl

NATIONAL COMPENSATION FOR VICTIMS OF CRIMES – A CRITICAL ANALYSIS OF THE POLISH COMPENSATION ACT

Summary

The paper is a critical analysis of the provisions of the Polish Compensation Act, in which the author demonstrates that this law does not work well in practice. An attempt is also made to answer the question about the main reasons why it is so. Apart from the identification of the problem, *de lege ferenda* conclusions are drawn, which in the author's opinion, when addressed, could change the currently unfavourable for victims of crimes regulations.

⁵⁸ Np. tym wymienionym w katalogu zawartym w art. 2 pkt 2 ustawy o państwowej kompensacie.

Copyright of Journal of Law, Economics and Sociology is the property of Faculty of Law and Administration of Adam Mickiewicz University in Poznan and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Właścicielem praw autorskich do „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” jest Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zawartość czasopisma nie może być kopiowana, przesyłana do innych stron internetowych bądź zamieszczana na blogach bez pisemnej zgody wydawcy. Niemniej artykuły można drukować, kopiować lub przysyłać w formie elektronicznej na własny użytek.